

УДК 377:61:174

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Закусилова Т.О.

Медичний коледж

Запорізького державного медичного університету,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

У статті розкрито сутність понять «професіоналізм», «педагогічні умови»; висвітлено наукові погляди на проблему формування професіоналізму майбутніх фахівців загалом і сестринської справи зокрема; визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: компетентність, майбутній фахівець, медична сестра, педагогічні умови, професіоналізм, сестринська справа, формування, фахова підготовка.

Постановка проблеми. У зв'язку з інтеграційними процесами в Україні, орієнтованими на європейські цінності (в тому числі – в освіті й галузі медицини) актуалізується проблема збереження здоров'я громадян. Відтак висувуються нові вимоги до якості підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема фахівців сестринської справи, спроможних професійно й надвідповідально виконувати свої фахові функції в умовах швидких і конструктивних змін. Тому вирішення проблеми формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер має бути спрямоване на створення педагогічних умов забезпечення ефективності цього процесу, на повноцінну реалізацію усіх потенційних можливостей і здібностей особистості майбутнього спеціаліста сестринської служби, який здатний не лише оперативної й адекватно діяти у складних ситуаціях, але й бути готовим до професійного самовдосконалення впродовж усього життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професіоналізму стали предметом посиленої уваги вітчизняних (І. Нинюк, Н. Гузій, І. Лисакова, А. Соколова, О. Степаненко та ін.) й зарубіжних науковців (Н. Глуханюк, В. Дубровська, Є. Зеєр, Ф. Ісмагілова, Є. Климов, С. Ленков, А. Маркова, Л. Митіна, Ю. Поварьонков, Є. Пряж-

никова, Р. Тугушев, С. Федотов, Л. Шнейдер та ін.). Феномен професіоналізму розглядається в наукових розвідках В. Атаманчука, В. Абрамова, В. Ігнатова, С. Батищева, С. Дубенко, Є. Климова, Н. Кузьміної, А. Маркової, В. Мельниченка, В. Нижник, М. Пряжникова, Р. Рачинського, В. Сластьоніна та ін. Роль особистості в розвитку власного професіоналізму підкреслюється в працях В. Бодрова, К. Гуревича, Є. Єрмолаєвої, Б. Ломова, В. Толочка, В. Шадрикова та ін.

Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема медсестер, вивчали В. Аверін, А. Агаркова, В. Бабаліч, О. Беляєва, І. Борискова, Л. Дудікова, І. Кажно, А. Кемпбел, Ю. Колісник-Гуменюк, Н. Кудрява, О. Кузьміна, Л. Крупенькіна, С. Левківська, М. Лісовий, П. Мазур, Л. Переймибіда, Л. Пшеничних, З. Шарлович, Л. Шульгіна, Ю. Ющенко та ін.

У дослідженнях учених увага акцентується переважно на одному з основних складників професіоналізму майбутніх медичних сестер – професійній компетентності (О. Антонова, Р. Ахметов, О. Березюк, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Каплан, А. Маркова, Е. Нікітіна, І. Родигіна, В. Стрельников, З. Шарлович, Н. Юдіонюк та ін.); наголошується на тому, що необхідно враховувати перспективи розвитку потреб охо-

рони здоров'я (К. Аяпов, З. Гапонова, С. Мухіна, І. Тарновська, В. Фофанов, та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але, не зважаючи на численні дослідження професіоналізму майбутніх фахівців, слід зауважити, що розробці педагогічних умов формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер наразі приділено недостатньо уваги, чим і зумовлений вибір теми статті, метою якої стало розкриття сутності понять «професіоналізм», «педагогічні умови»; висвітлення наукових поглядів на проблему формування професіоналізму майбутніх фахівців загалом і сестринської справи зокрема; визначення й теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан медичного обслуговування в країні потребує докорінних змін. Ця теза є апріорною як для пацієнтів так і для самих медиків. Професійне становлення медичного працівника є складним, тривалим і суперечливим процесом, який включає різні змістовні та структурні компоненти [12].

У «Концепції розвитку вищої медичної освіти» зазначено, що розвиток та реформування національної системи охорони здоров'я потребує підготовки нового покоління висококваліфікованих медичних працівників, впровадження інноваційної діяльності в ринкових умовах [7]. Тому таким важливим є формування засад професіоналізму майбутніх медичних сестер ще під час навчання їх у медичному коледжі.

Професіоналізм, на думку С. Дружилова, – це особлива властивість людей систематично, ефективно і надійно виконувати складну діяльність в найрізноманітніших умовах; інтегральна характеристика людини-професіонала (як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності), що виявляється в діяльності та спілкуванні. Професіоналізм людини, на думку вченого, – це не тільки досягнення нею високих виробничих показників, але й особливості її професійної мотивації, система прагнень, ціннісних орієнтацій, сенсу праці для самої людини. Як стверджує науковець, у понятті «професіоналізм» відображається такий ступінь оволодіння людиною психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає існуючим в суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам [4].

За тлумаченням, поданим в «Енциклопедії освіти», професіоналізм – це «сформована в процесі навчання та практичної діяльності готовність до компетентного виконання функціональних обов'язків, які оплачуються; рівень майстерності у професійній діяльності, що відповідає рівню складності роботи» [5, с. 742]; як «висока підготовленість до виконання завдань професійної діяльності» [11, с. 638].

На думку О. Бодальова, «професіонал – це суб'єкт діяльності, який володіє такими характеристиками розуму, волі, почуттів, або такими психічними властивостями, які складають сталу структуру, дозволяють йому на високому рівні продуктивності виконувати ту діяльність, у якій він зарекомендував себе як хороший фахівець». Учений зазначає, що «дійсний професіоналізм

завжди пов'язаний із сильною мотиваційно-емоційною зарядженістю на здійснення саме цієї діяльності і на досягнення в ній унікального, неординарного результату» [3, с. 74].

Професіоналізм діяльності медичної сестри характеризується гармонійним поєднанням високого рівня професійної компетентності та фахових умінь і практичних навичок. Застосування компетентнісного підходу в процесі формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер передбачає не лише формування їхньої готовності до професійної діяльності, але й на розвиток культури спілкування, вдосконалення особистісних якостей майбутніх фахівців сестринської справи.

На думку дослідниці професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини З. Шарлович, фахова компетентність медичних сестер передбачає спроможність виконувати специфічні професійні завдання обстеження, діагностики, маніпуляційної техніки, призначень лікаря, спостереження і догляд за хворими, що забезпечує результативність медсестринського процесу [13].

За словами Д. Белухіна, «професіоналами не народжуються, професіоналами стають... Отримавши основу свого розвитку, професіонал продовжує удосконалюватися вже сам і поступово народжується професіоналізм» [2, с. 121].

Саме тому необхідно створити комфортні педагогічні умови для професійної підготовки майбутніх медичних сестер.

Педагогічні умови трактують як обставини, що сприяють розвитку людини, формуванню її особистості та забезпечують ефективне й цілісне здійснення навчально-виховного процесу [10]; як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічного управління та матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених і спроектованих завдань [8]; як обставини, що суттєво впливають на перебіг педагогічного процесу, що передбачає досягнення успішного результату процесу навчання, та спрямовані на підвищення ефективності педагогічної діяльності [1].

Сутність педагогічних умов – у синтезі об'єктивних можливостей змісту освіти, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей, які сприяють розв'язанню поставлених педагогічних завдань [6, с. 193].

Педагогічні умови розуміють також як оболонку педагогічних технологій чи педагогічних моделей, завдяки якій реалізуються компоненти технології. За І. Підласим, реалізацію змісту навчання забезпечують педагогічні умови, які оптимізують форми, методи, підходи, технологію організації навчального процесу як цілісної системи [9, с. 280].

Педагогічні умови впливають на навчальний процес, дозволяють ефективно управляти навчанням відповідно до завдань із застосуванням обраних форм, методів, прийомів, сукупності положень, дотримання яких забезпечує досягнення поставленої мети.

Для ефективної діяльності педагогічного колективу з формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер необхідно створити профе-

сійно орієнтоване освітнє середовище, яке сприяє наблизенню до майбутньої фахової діяльності.

До педагогічних умов формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер відносимо: забезпечення професійної спрямованості змісту гуманітарної підготовки; застосування комплексу психолого-педагогічних підходів (аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісний); упровадження інтерактивних методик управління пізнавальною діяльністю; цілеспрямована підготовка викладачів гуманітарних дисциплін до формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Педагогічна взаємодія на засадах застосування інноваційних психолого-педагогічних підходів сприяє професійній спрямованості вивчення гуманітарних предметів у медичних коледжах.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Процес формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер, на наш погляд, – неможливий без наявності таких педагогічних умов:

- створення професійно орієнтованого освітнього середовища;
- постановка проблемних завдань, вирішення яких передбачає педагогічну співпрацю і духовну взаємодію між викладачем і студентами;
- організація спільної освітньої діяльності студентів і викладачів, що сприяє накопиченню та передачі професійного досвіду;
- творчий підхід викладачів до управління процесом самостійної пізнавальної діяльності майбутніх медичних сестер;
- поєднання індивідуальних і колективних навчальних завдань, які стимулюють прояв активності й уміння майбутніх медичних працівників працювати у команді;
- конструювання професійно-медичних ситуацій, що стимулюють формування і застосування на практиці здобутих спеціальних знань, професійних

умінь і навичок, розвиток професійної свідомості, культури спілкування майбутніх медичних сестер;

– забезпечення взаємозв'язку медичного навчального закладу з професійним середовищем, посилення професійної спрямованості навчання.

Підґрунтям позааудиторної роботи в медичному коледжі є ідеї добра, правди та краси, особливо акцентується увага на формуванні у студентів-медиків милосердя, співчуття, толерантності, делікатності, вміння зберігати лікарську таємницю, утверджувати глибоке розуміння загальнолюдських моральних цінностей і громадянського обов'язку.

У процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер з переходом на вищі сходинки оволодіння основами професіоналізму у студентів накопичується досвід професійної самореалізації (під час виконання завдань на рівні високих зразків із повсякденної фахової діяльності медичної сестри); відбувається збагачення базових знань, розширення професійної компетентності; виявляються загальні та спеціальні здібності; посилюється мотивація власних навчальних і практичних досягнень у сфері сестринської справи; активізується спрямованість на професійний саморозвиток, формується адекватна самооцінка студентів.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином створення комфортних педагогічних умов сприяє формуванню у майбутнього медичного фахівця основ професіоналізму, розвитку професійної самосвідомості; розробленню та впровадженню змісту, організаційних форм і методів, спрямованих на оволодіння початковими професійними медичними знаннями, уміннями, навичками; формуванню у студентів медичного коледжу професійної компетентності, самостійності, відповідальності, зібраності, толерантності, здатності до самоаналізу та самоконтролю. Перспективою подальших досліджень може стати розробка моделі професійно орієнтованого середовища для формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер засобами сучасних педагогічних технологій.

Список літератури:

1. Беликов В. А. Педагогические условия как цель педагогических исследований / В. А. Беликов // Проблемы образования и развития личности учащихся. – Магнитогорск: МаГУ, 2001. – С. 69–73.
2. Белухин Д. А. Становление профессионала и рождение профессионализма. Учебное пособие. / Д. А. Белухин. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. – 128 с.
3. Бодалев А. А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения / А. А. Бодалев. – М.: Флинт-Наука, 1998. – 230 с.
4. Дружилов С. А. Психологические проблемы формирования профессионализма и профессиональной культуры специалиста / С. А. Дружилов. – Новокузнецк: ИПК, 2000. – 280 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Занаюк С. С. Психология мотивации / С. С. Занаюк. – Киев: Эльга-Н; Ника-Центр, 2002. – 352 с.
7. Концепція розвитку вищої медичної освіти. – Наказ Міністерства охорони здоров'я України та Академії медичних наук України від 12.09.2008 р. № 522/51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=12141>.
8. Найн А. Я. О методологическом аппарате диссертационных исследований / А. Я. Найн // Педагогика. – 1995. – № 5. – С. 44–49.
9. Пидласый И. П. Педагогика / И. П. Пидласый. – М.: Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 1996. – 432 с.
10. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – Москва: Высшая школа, 2004. – 512 с.
11. Современный словарь по педагогике. / Сост. Е. С. Рапацевич. – Минск: Современное слово, 2001. – 928 с.
12. Тимофієва М. П. Психологічна концепція професійного становлення та самореалізація особистості у вищому медичному закладі [Електронний ресурс] / М. П. Тимофієва – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Pedagogica/75369.doc.htm.
13. Шарлович З. П. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки [Текст]: автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / З. П. Шарлович; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2015. – 20 с.

Закусилова Т.А.

Медицинский колледж
Запорожского государственного медицинского университета,
Классический частный университет (г. Запорожье)

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ОСНОВ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА БУДУЩИХ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЕР В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье раскрыта сущность понятий «профессионализм», «педагогические условия»; освещены научные взгляды на проблему формирования профессионализма будущих специалистов в целом и сестринского дела в частности; определены и теоретически обоснованы педагогические условия формирования основ профессионализма будущих медицинских сестер в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: компетентность, будущий специалист, медицинская сестра, педагогические условия, профессионализм, сестринское дело, формирование, профессиональная подготовка.

Zakusilova T.A.

Medical College of Zaporozhye State Medical University,
Classic Private University (Zaporozhye)

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION FOUNDATIONS OF PROFESSIONALISM IN FUTURE NURSES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Summary

In the article the essence of the concepts «professionalism», «pedagogical conditions»; lit scientific views on the problem of formation of professionalism of future specialists in General and nursing in particular; defined and theoretically grounded pedagogical terms of forming of bases of professionalism of future nurses in the training process.

Keywords: competence, future specialist, nurse, pedagogical conditions, professional, nursing, formation, training.